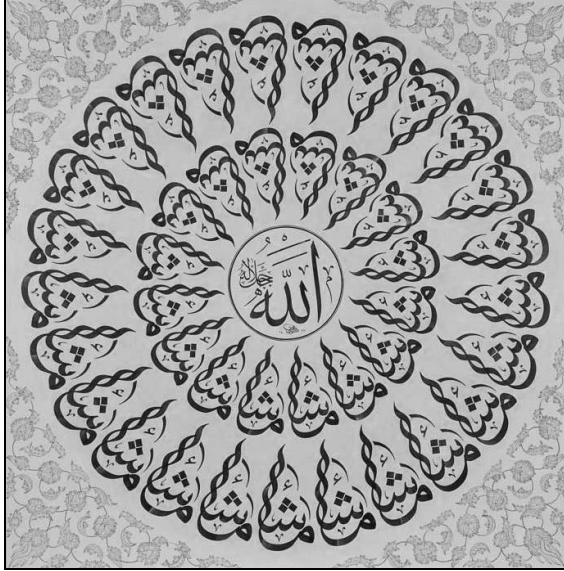

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
EVLIYA ENBİYA ŞEHİRİ İLİM MERKEZİ

TARSUS'TA KİTABELER

Tedkîk ve Takdim
Arş. Yazar Kemal DURU

Kitabın Adı
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
EVLİYA ENBİYA ŞEHİRİ İLİM MERKEZİ
TARSUS'TA KİTABELER

Yazar
Kemal DURU

Yayına Hazırlayan
Hasan ÖZÖKSÜZ
BERKE BİLGİSAYAR
0324 613 46 40

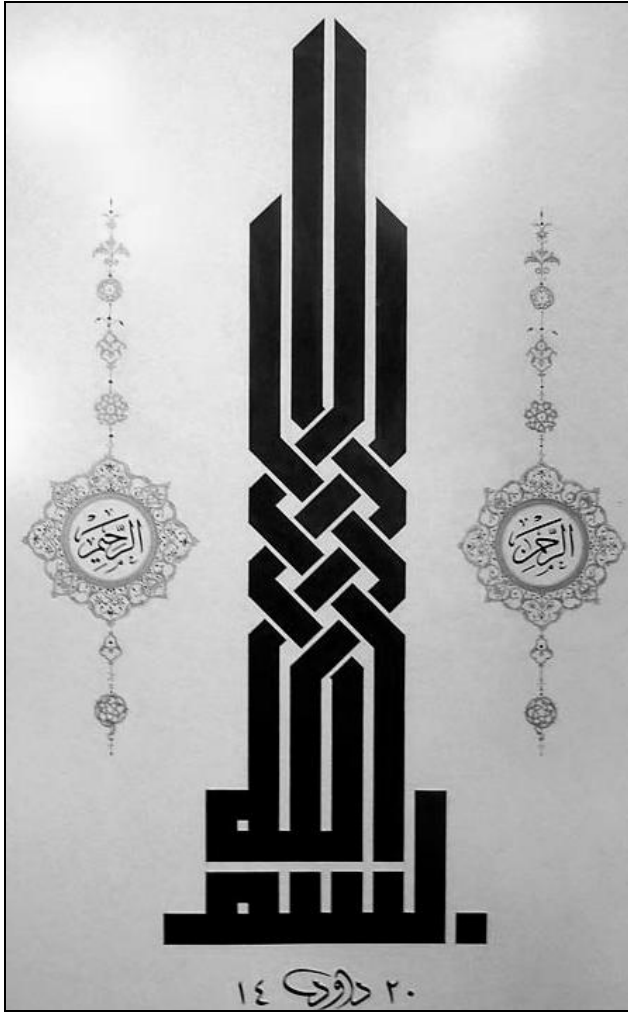
Fotoğraflar
Kemal DURU Özel Arşivi
Tarsus EKSPRES Gazetesi Arşivi

Kapak
Önder ERDOĞAN

İzinsiz iktibas edilemez ve çoğaltılamaz.
Yayın basım ve telif hakları Kemal DURU'ya aittir.

Baskı
Murat Kitabevi

Murat Kitap Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
Zafer Çarşısı No:15 Kızılay / ANKARA
Tel :(+90) (312) 433 39 77

Besmele'de Er-Rahmân ve Er-Rahîm isimleri sülûs ile, Bismillah kısmı kûfî ile yazılmıştır (Davut Bektaş eserinden)

İTHAF

Bu naciz eserimi, bugünkü ilim hayatımın tamamını borçlu olduğum bilgisi ve insanlığını kendime örnek aldığım, ömrünü İslam'a, Kur'ân'a, Sünnet'e ve insanlığa hizmetle geçiren son devir İslam âlimlerimizden üstadım Hacı Hafız Abdürrezzak ÖZ hocama ve kıymetli eşi Sevim ÖZ'e ithaf ediyorum...

“Errefik Sümmettarik”
Önce Arkadaş, Sonra Yol

ÖNSÖZ

Geçmişten Günümüze Evliya Enbiya Şehri İlim Merkezi TARSUS'TA KİTABELER ismiyle neşrettiğimiz ve severek okuyacağınızı düşündüğümüz faydalı ve önemli bir eserdir.

Kitabeler, tarih malzemesi yönünden birinci dereceden önemlidir. Çünkü bu malzemeler hemen her devirde resmi bir hüviyet oluşturmuşlardır. Bu ise kaynak değerini arttırmaktadır. Yazıtlar evvela kültür tarihi, sonra kimin tarafından, niçin yapıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Yazının kazıldığı taşın üzerindeki motifler ise sanat tarihi bakımından önemlidir. Bazen kitabelerin son satırındaki beyitlerin içindeki şifreler ile inşa tarihleri belirtilmektedir. Yazıtlar, Osmanlı döneminde daha çok değer kazanmıştır. Özellikle, hat sanatında bir tarz olan sülüs bu dönemde evrim geçirmiştir.

Kitabeler, yazıldığı dönemin gelişmişlik seviyesinin ve refahının birer kanıtıdır. Kitabelerin dili tarihsel süreç içerisinde şehirde oluşan siyasal ve kültürel oluşum ve değişimin ispatıdır. Ele alınan kitabeler üzerindeki biyografik veriler birleştirildiğinde söz konusu

dönemin toplum yapısına ait önemli bilgiler edinilmektedir.

Türk-İslam mimari yönünden de geniş bir tarihi esere sahip olan Evliya-Enbiya şehri ve bir dönem ilim merkezi olan Tarsus'ta da onlarca kitabe ile karşılaşmak mümkündür. Tarsus'ta bulunan eserlerin kitabelerinin tercümelerini Tarsus Ekspres Gazetesi sütunlarında yayımladık. Yapılan çalışmalarla kitabelerin tarihçeleri ile kitabelerin dillerini Türkçeleştirerek, bugüne kadar yeni nesile aktarılmayan tarihsel bilgi eksikliğinin bir nebze de olsa giderilmesi ve yıkılmakta olan eserlerin kuşaklara aktarılması amaçlanmaktayız.

Uzun süren çalışmalarım esnasında beni ilgi, bilgi ve sevgileriyle destekleyen,

Bugünkü ilim hayatımın tamamını borçlu olduğum bilgisi ve insanlığını kendime örnek aldığım, ömrünü İslam'a, Kur'ân'a, Sünnet'e ve insanlığa hizmetle geçiren son devir İslam âlimlerimizden Hacı Hafız Abdürrezzak ÖZ hocama,

Arkadaşların hayırlısı, Allah'ın indinde arkadaşına hayırlı olanıdır. Komşunun hayırlısı ise Allah indinde komşuya hayırlı

olanıdır. (Ramuz-el Ehadis, s. 280)hadisi şerifine mazhar olarak, araştırmalarım kıymetli sütunlarından yer ayırarak yayımlayan ve çalışmalarımı eser haline getirmemde en büyük manevi destekçim Tarsus Ekspres Gazetesi Kurucusu Hacı Mustafa ERDOĞAN'a, Yazı İşleri Müdürü Ahmetcan ERDOĞAN'a, Zeycan AYDINLIK'a, Aybeniz ÖZÖKSÜZ'e, Halil AKSOY'a, Esin TORUN'a, Muzaffer Rasim DOKUR'a, Önder ERDOĞAN'a, Hasan ÖZÖKSÜZ'e,

Sonsuz teşekkür ediyorum.

Eğer bu eserim sizlere faydalı olabilirse, hayırlı dualarınızı kazanmaya vesile olursa, kendimi bahtiyar hissederim. Bu mevzuda ilk çalışmamız olan kitabımızda olabilecek hatalar için, üstatlarımın hoşgörüsüne sığınıyorum.

Çok hayırlı ilimler öğrenmeyi, faydasız ilimlerden uzak durmayı; ömrünüzün her anını, güzel değerlendirmeyi yaradan cümlemize nasip eylesin...

Allah'ın selamının bütün insanların üzerine olmasını temenni ederim.

Arş.Yazar KEMAL DURU

TAKDİM

Sevgili Kemal DURU'nun Tarsus'taki camiî, külliye, kütüphane kabir ve türbe kitabeleri ile ilgili bir araştırma yapmayı düşündüğünü bana iletğinde çok mutlu oldum.

Daha sonra da derin derin düşündüm. Bu yaşta bir delikanlı, hayatın en acımasız olduğu ve herkesin gelecekle ilgili kaygılar taşıdığı bir ortamda kendini manen yüceltecek konulara kafa yoruyor, araştırıyor, koşuşturuyor.

Aynı zamanda bu vesile ile yaşadığı şehre, beldeye, bölgeye hiçbir maddi karşılık beklemeden hizmet ediyor.

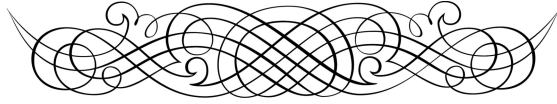
Kendisinden daha büyük yaştaki insanların kariyerleri olduğu halde çeşitli yerlerde boşa vakit öldürdüğü günlerde Kemal kardeşimizin hiç kimsenin düşünmediklerini düşünerek hayırlı hizmetler üretmesi takdire şayan bir davranıştır.

Ortaya koyduğu bu eser Tarsus adına kütüphaneler ile yer alacak ve bir eksiğı giderecektir.

Hem kendisi, hem de Tarsus adına büyük bir değeri olan ilim adamı Abdürrezzak ÖZ hocama kentim Tarsus adına sonsuz teşekkür ediyor, Allah razı olsun diyorum.

Ömrünüz hayırlı ve uzun, eserleriniz daim olsun...

Burhanettin KOCAMAZ
Tarsus Belediye Başkanı

En Eski Kitabe Kasım Bin Selam'ın Mezar Kitabesi

H.Hafız Hatip Abdürrezzak ÖZ: “Kabrin bulunduğu Küçük Minare(asıl adı Melik Zahir) Camiîsi Selahattin Eyyubi'nin oğlu Melik Zahir tarafından (H.613 Ö.1216) yaptırılmıştır. Bu camiînin genişletilmesi sırasında lahit bulundu, baş tarafındaki hece taşında kabrin Kasım Bin Selam'a ait olduğu yazılı idi. Bu taş kırık olduğu için yeniden başka bir hece taşı yaptırılarak aynı yazı kopye edilerek, yapılan yeni lahdin başına konmuştur. Bu arada lahtin baş tarafındaki taşlardan biri kaldırıldı. Ceset kefeniyle bugün konmuş gibi sapa sağlam olduğunu gördük. Böylece Kasım Bin Selam'ın Tarsus'ta bugün bulunduğu yerde defnolunduğu kesin olarak ortaya çıkmıştır.”

Kasım Bin Selam'ın kabrinde bulunan kitabe ile bazı tarihçilerin, Kasım'ın Mekke veya Medine'de ölmüştür gibi kesinlik kazanmayan sözlerini çürümüş ve İslam tarihine kitabe kaynak olmuştur...

ULU CAMİÎ (CAMİÎ NUR)

Ulu Camiî Giriş Kapısı

Ulu Camiî'nin doğusuna türbe kısmı eklenmiş ve burada Şit (a.s) makamı, Lokman (a.s) makamı, Halife Memun kabri ve Şeyh Hüseyin'e ait kabir yer almaktadır. Kuzeyinde ise, Kırkkasık Bedesteni bulunmaktadır. Camiî'nin tarihçesi ve mimarı yapısı büyük önem taşımaktadır. Nitekim amacımızın dışına çıkmamak için kitabe ve yazıtlar bakımından da oldukça zengin olan Ulu Camiî'nin kitabeleri hakkında bilgi vereceğim.

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde sadece Ulu Camiî hakkındaki cümlelerini sizlere aktarmak istiyorum. Seyahatnamesinde **“İbrahim Halife'nin Camiî Nur'u Huda Hakkı Nur desen nurdur, belki nurun ala nurdur. Ve ca be ca yerlerinde(nur suresi) ayeti midhatinde tahrir olunmuştur. Hakka ki**

**Camiî'ün Nurdur. Midhatinde lisan kasırdır.
Tülü ikiyüz ayakdır. Kible kapusundan
mihraba varınca yüz ayakdır”...*(Camiî'nin
uzunluğunu 200, derinliğini 100 adım olarak
ölçmüştür) Seyahatnamede bahsi geçen ve
camiye ismini veren Nur Suresi bugünkü camiî
de bulunmamaktadır...**

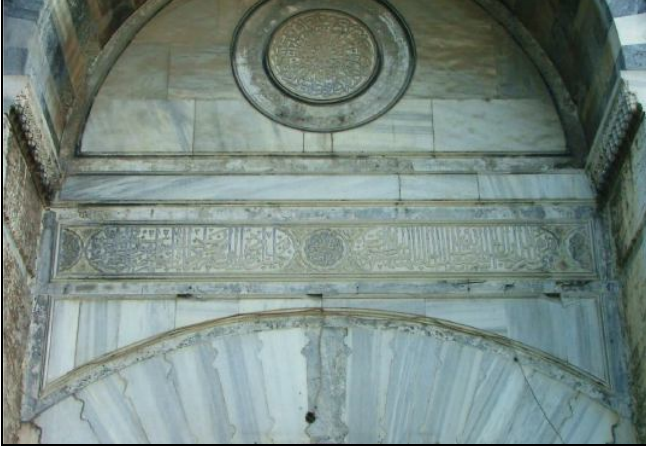

- ١ — بسم الله الرحمن الرحيم امر
- ٢ — بانشا هذه المأذنة الميار
- ٣ — كة المقر الكريم الشمبكي اقسنقر
- ٤ — الناصرى نائب السلطنة الرها
- ٥ — بطرسوس فى شهور سنة اربعة وستين وسبعمائ

TERCÜMESİ:

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla
Bu mübarek minareyi geniş saltanatın
Tarsus'taki naibi (sultandan sonraki en
yetkişi kişi), mekar, (cennet mekan) kerim,
Şembeki Nasırı Aksungur yediyüz altmış dört
yılında yaptırdı.

Giriş Kapısı Kitabesi

TERCÜMESİ:

Fakir ve hakir, İbrahim bin Piri bin Halil bin Davut bin İbrahim bin Ramazan bu kutlu şerif haremi meliki latif olan tanrının inayetiyle dokuz yüz seksek yedi senesi sefer ayı ortalarında bina etti. (Hicri 987- Miladi 1579 tarih kitabenin içinde yazı şeklinde belirtilmiştir)

Girişteki Sütunların Alt Kısımındaki yazılar;
(Girişte sütünlara dikkatlice bakarsanız alt kısımlarda belli belirsiz yazılar göreceksiniz)

TERCÜMESİ:

**Bunu yazana Allah rahmet etsin
Yarın olur mal mülk harap,
İlimsiz gerekmez bana hayat
Ela göz siyah kaşlar olur turab
İlimle nasip eyle cennet
Sahibi Molla Hatip İbn-i Ali
(Hicri 1125-Miladi 1723)**

Soldaki sütün bilezięindeki kitabede ise;

Bismillahirrahmanirrahim

Sahibi Cafer bin Muhammed

Kerimesi taunu beyanıdır H.1133

(Muhammed oğlu Cafer kızının vebası beyanıdır)

17 Mart 1923’de Atatürk Tarsus’a Geliři esnasında
Ulu Cami’yi ziyareti

Şadırvan Kitabesi

الحاج حمود خميس واولاده سنة ١٣٢٣

TERCÜMESİ:

**El Hac Hammud Hamis ve Evladehu,
sene 1323 (1323 “1905” yılında Hacı Hammud
Hamis ve oğulları tarafından yaptırılmıştır)**

Ulu Camiî'nin mihrabında iki kitabe yer almaktadır. Birisi yukarıda Cin Suresinin 18. ayetidir. Diğer kitabe ise mihrabın iç kısmına ise Ali İmran Suresi'nin 37.ayeti celilesi yazılmıştır. Camiîlerimizin mihraplarında genellikle bu ayeti celile yazmaktadır.

Mihrap İçi Kitabesi

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

TERCÜMESİ:

Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın (ve kulluk etmeyin).

Mihrap Üstü Kitabesi

كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

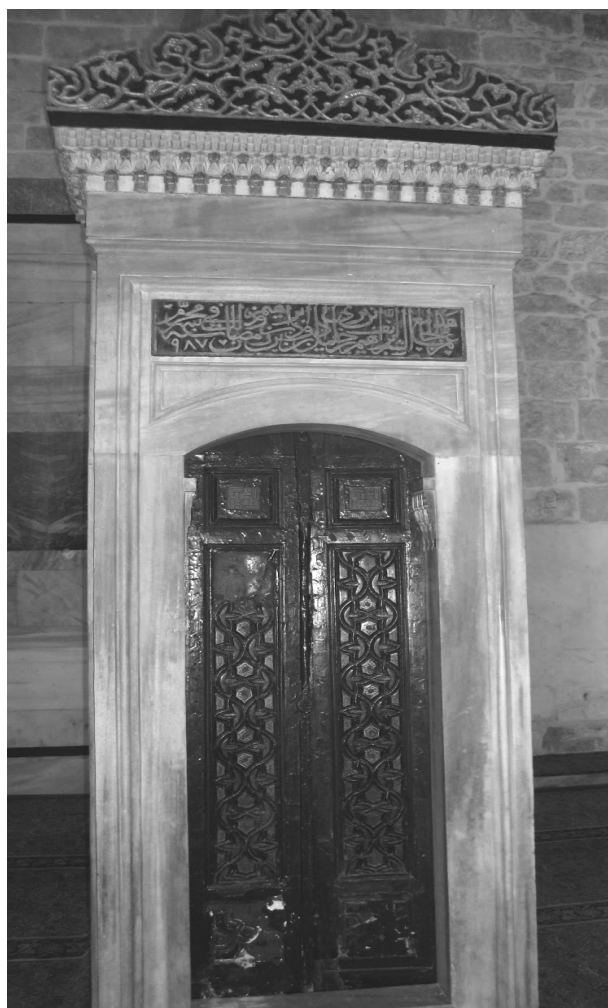
TERCÜMESİ:

Zekeriya ne zaman Meryem'in bulunduğu mihraba girdiyse onun yanında bir yiyecek buldu. Ey Meryem, bu sana nerden geliyor dedi. O da: "Bu Allah tarafından şüphe yoktur ki, Allah kimi dilerse O'na sayısız rızık verir."

Minber Kitabesi

عمر هذا الجامع الشريف ابراهيم بن پیری بن خلیل بن داود بن ابراهيم
بن رمضان وذلك في شهر محرم سنة ٩٨٧

TERCÜMESİ:

**(Ammare hazel camiî şerifi İbrahim bin Piri
bin Halil bin Davud bin İbrahim bin Ramazan
ve zalike fi şehri Muharrem sene 987)**

**Bu şerefli Camiî'yi Ramazanoğlu İbrahim oğlu
Davut oğlu Halil oğlu Pir oğlu İbrahim 987
yılıının muharrem ayında tamir ettirdi. (Miladi
ise 1579'a tekabül etmektedir.)**

Tercüme de imar ettirdi diye okuyan
arkadaşım olduysa da, Abdürrezzak ÖZ hocamla
yaptığımız sohbetler esnasında araştırmalarına
göre bu camiî'nin daha önce kilise olduğunu
belirttiği için, "tamir ettirdi" ibaresi konusunda
doğruluk beyan ettik...

Minber kapısındaki yazıda: Kapı
kenarlarının üst kısımlarında kufi yazı ile kare
şeklinde dört defa (Ali) yazısı bulunmaktadır.

MAKAM-I DANİYAL (a.s) CAMİİ

Makam Camiî, giriş kapısında bulunan kitabeye göre Hicri 1274 Miladi 1857 de adı bilinmeyen bir hayırsever tarafından onarıldığı anlaşılmaktadır. Hicri 1284 Miladi 1867 de ise Arnavut Salih Ağa adında bir şahıs tarafından da Camiî'nin batısına minare yapılmıştır.

Elimize geçen çeşitli resimlerden ve Camiî'nin mimari özelliklerine bakıldığında zaman zaman tadilat ve ekler yapıldığı anlaşılmaktadır.

Minare Kitabesi

۱۔ اشبو مناره ارناود حاجی صالح

۲۔ اغا مرحومك انشاء خيريدر

۱۲۸۴

TERCÜMESİ:

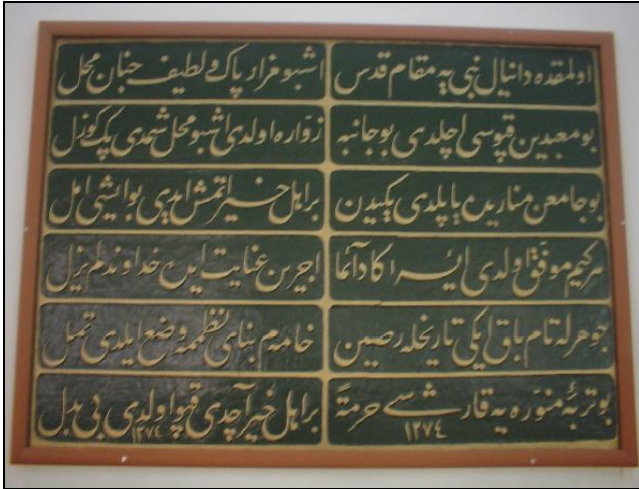
“İş bu minare Arnavut Hacı Salih Ağa merhum’n inşa-i hayrıdır” yazmaktadır.

Camiî Kapısı Üzerindeki Kitabe

Bu kitabede bazı özellikler taşımaktadır. Birincisi: “Bu türbe-i münevvereye karşı hürmeten” satırının sayı değerleri toplamı 1274 vermektedir. Bu da onarımın yapıldığı tarihtir. Kitabe şair Rasin tarafından yazılmıştır. Bazı kaynaklara göre Hicri 1225 yılında (M. 1810) türbe’nin tamir edildiği, hicri 1274 de ise Camiî’nin tamir edildiği görüşleri yer almaktadır...

Çünkü kaynağın bağımlı kaldığı Hicri 1252 tarihli vakıf kaydına göre Hz. Daniyal (a.s)’ın türbe bitişğinde bir mescit’ten bahsedilmektedir. 1960 yıllarda ise daha detaylı bir tadilat yapılmıştır. 2006 yılında Tarsus Belediyesi’nin girişimleri ile kabir çıkarma çalışmaları devam etmektedir.

TERCÜMESİ:

Olmakda Danyal Nebiye makam-ı kuds
İşbu mezar-ı pak-u latif cinan-mahal
Bu mabedin kapısı açıldı bu canibe
Züvvare oldu işbu mahal şimdi pek güzel
Bu Camiî'nin menarı da yapıldı yeniden
Bir ehli hayr itmiş idi bu işi emel
Her kim muvaffak oldu ise ana daima
Ecrin inayet ide Hudavend-i lem yezel
Cevherle tam bak iki tarihle Rasin
Hamem bina-yı nazmıma vaz' eyledi temel
Bu türbe-i münevvereye karşı hürmeten
Bir ehl-i hayr açtı kapu oldu bi-bedel
(H.1274-M.1857)

ESHAB-I KEHF MESCİDİ

TERCÜMESİ:

Rahman ve Rahim olan Allahın adı ile
Onların işine galip ve vakıf olanlar ise: Mutlaka
yanlarında bir mescid edineceğiz dediler.
Cenabı mader-i Abdülaziz Han eyledi tecdid
Bu akdes mabed-i Ashab-ı Kehf'i hasbeten lillah
Safa bulmakda ruhi validi şahane Mahmud Han
İdildikçe bina böyle serler sü-be-sü her gah
Ana Müfti şehr Ahmed Efendi dai-yi hassı
Kılub dikkat yapıldı tarz-i nevde bu ibadetgah
Kulı Nüzhet dahi tarih-i tamın eyledi takdim
Yine Ashab-ı Kehf'i zinde kıldı işbu beytullah
1289 (1872)

Kitabede bahsedilen Müftü Hacı Ahmed Hilmi Efendi, Sadık Eliyeşil'in babasıdır. İlmi ünvanı İstanbul'a kadar duyulmuştur. Mescidi yaptıran Sultan Abdülaziz hanın validesi Eyüp Sultan'a hizmete çağırmıştır. Hacı Ahmed Hilmi Efendi de görev yapabilmesi için kendilerinin de Tarsus'a hizmet etmesi gerektiğini söyleyerek, bu mescidi yaptırmıştır. Daha sonra Eyüp Sultan'a hizmete giden Ahmed Hilmi Efendi orada üç yıl kaldıktan sonra mescidin yapımı uğruna orada kalmış 1292 de vefat etmiş Eyüp Sultan'da aşevi girişine defnedilmiştir.

Kitabenin birinci satırında besmele, ikinci ve üçüncü satırlarında ise Kehf suresinin 21.ayeti kerimesinin son kısmı yer almaktadır.

Kitabenin son satırından da anlaşılacağı üzere şair Nüzhet tarafından yazılmıştır.

Ebced harfleriyle tam tarihle mescidin yapılış tarihini bildirmektedir.

“Yine Ashab-ı Kehf’i zinde kıldı işbu beytullah” mısrasının bütün harflerinin sayı değerlerinin toplamı 1289 tarihini ortaya çıkarmaktadır.

Yakın tarihlerde mescidin ön kısmına ilave yapılmıştır. Bu ilave mihrabında da yine Tevbe suresinin 18. ayeti yer almaktadır. **“Allah’ın mescitleri ancak Allah’a ve ahiret gününe iman eden, namazı dost doğru kılan, zekatı veren ve Allah’tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır.”**

Eshab-ı Keef mührünün aslı H.Hafız Abdürrezzak Öz
kütüphanesinde mevcuttur

Türkiye de en yüksek minare 1.minare 99 metre olan, Adana Hacı Sabancı Camiî. 2.minare 85 metre olan, Ankara Kocatepe Camiî. 3.minare 76 metre olan, Tarsus Eshab-ı Kehf Camiî minaresidir. Üç şerefeli minare, Selimiye planı yani Mimar Sinan'ın Edirne'de yaptırdığı üç ayrı yoldan şerefeye çıkıldığı gibi buraya da çıkılır. Minarenin kapısından girildiğinde üç yol çıkar sağdaki yoldan çıkarsanız, birinci şerefeye çıkar basamak sayısı 99'dur. Soldan çıkarsanız birinci şerefeyi görmez ikinci şerefeye çıkarsanız basamak sayısı 152'dir. Ortadaki yoldan çıkarsanız biride ikiye de görmez üçüncü şerefeye çıkarsanız basamak sayısı 212'dir. Merhum Hacı Ali Menekşeoğlu'nun girişimiyle Müslümanlardan toplanan yardımlarla 1967'de başlamış 1975'de bitmiştir.

NİYAZİ EFENDİ MESCİDİ

Niyazi Efendi Mescidi, Sofular Mahallesi ile Kızılmurat Mahallesi'ni birbirine bağlayan sokakta, Ali Menteşoğlu Caddesi üzerinde bulunan Mescidin kuzeyinde aynı baniiye(yaptırıp bağışlayan) ait Kütüphane ve Medrese mevcutmuş, günümüze sadece mescit kısmı kalmıştır. Halk arasında Saray sineması civarında olduğu için yakın tarihte adından saray mescidi diye de bahsedilmiştir.

Sultan II. Mahmut döneminde H.1238-M.1828 yılında sadrazamlık yapan Salih Paşa H.1244-M.1828 yılında vefat etmiştir. Vefatı üzere eşi onun adına hayır yapmak için ilim merkezi olan Tarsus'a bir takım hayırlar yaptırmıştır. Bu hayırların başında kütüphane, medrese ve mescit gelmiştir.

Niyazi Efendi Mescidi de yaptırdığı hayırlardan birisidir. Kitabeden de anlaşılacağı üzere Hicri 1290- Miladi 1873 tarihinde Ayşe Sıddıka Hanım yaptırmış olduğu medresenin yanına da bu mescidi yaptırmıştır. Kendisinin ve eşinin isminin verilmemesi ise ecdadın büyük bir inceliğini göstermektedir. Ayşe Sıddıka Hanım tarafından Müderris Niyazi Efendinin ismi verilmiştir. Müderris Niyazi Efendi ise yarım asır ilme hizmet eden Gümüşhanevi halifelerinden Hacı Hamza Efendinin eşi Rabia Hanım'ın babasıdır. Bir rivayete göre, Ayşe Sıddıka Hanım'ın müderrisin isminin verilmesinde. " Her ne kadar eşimin hayrına yaptırmış olsam da, buraya hizmet edecek olan daha önemlidir. O

yüzden bekleyelim kim bu medresede görev yaparsa onun ismini verelim” buyurmuştur. (Mescidin karşısında Niyazi Efendinin de evi bulunmaktaydı. Daha sonraki yıllarda Hacı Hamza Efendi de burada oturmuştur. Halk arasında bu evde Hacı Hamza Efendi evi diye anılmaktadır.)

Mescidlerde pek az rastlanır ama burada 14 basamakla altında çeşmeli köşk minare yapılmıştır. Mescidin kuzeyinde L merdivenlidir. Minarenin üzerine saç külâh sonradan yapılmıştır. Minarenin altındaki çeşme şuanda kullanılmamaktadır. Nitekim; minarede ve çeşmede herhangi bir kitabe bulunamadığından, tarihi ve banisi tespit edilememiştir.

Kitabenin en üstünde “Ya Mucip Hu”Allahû Teâlâ’nın Esmâi Hüsna’sının “kullarının dualarına icabet eden” anlamında “Mucib” ism-i şerifi yer almaktadır. “Ya Mucib”in de üzerinde “O” yani Allah anlamına gelen “Hu” vardır

TERCÜMESİ:

Ya Mucip Hu

Hazret-i Ayşe Hanım lakabı Sıddıka

Odur hem nam-ı hümera-yı Resul-ü Ekrem

Bir kütüphane ve bu camile medresenin

Hüsn-i inşasına itti va güzel bezl-i himem

(İnşasına güzel kılmak için esirgemenen himmetle verdi)

Böyle hayr işlere say itme ana dad-ı hüda

(Böyle hayırlı işlerle doğru yürüdü)
Aslı zatına salahatle diyenet- tev'em
(Kendi gibi salih benzer bir işle)
Zeve-i merhumlarının ruhunu sad itmek için
(Sahipleri merhumlarının ruhunu şad etmek için)
Kıldı aşar-ı celilim anın isminde âlem
(İsmi ile yaptırdı ve alemde mertebesi yükseldi)
Yani Salih paşa merhumun ki Firdevs - makarr
(Merhum Salih Paşa'nın Cennet karargahı için)
Ola mustağrak-ı eltaf-ı fludayı ehram
Eser-i hayrın ide Hazreti Allah kubul
(Allah'ın kabulüne yaptırdı bir eser)
Haşrde mağfiret ve rahmetini ide kerem
Doğdu itmamına (tamamladı) tarih, Sıddıka siyem
Sene 1290

Bu kitabedeki güzel manzume şair Sukuti tarafından yazılmış olup büyük bir emek ürünü olan son mısradaki harfler ebcet hesabıyla H. 1290'a işaret etmektedir.

Yedi beyitten oluşan kitabe kıt'a şeklinde yazılarak ve vezin kullanılmıştır.

Son beyitte şair tarafından Ebced'le, ve tam tarihle mescidin yapılış tarihi verilmiş bulunmaktadır.

MENCEK BABA (ZAVİYESİ) TÜRBEŞİ

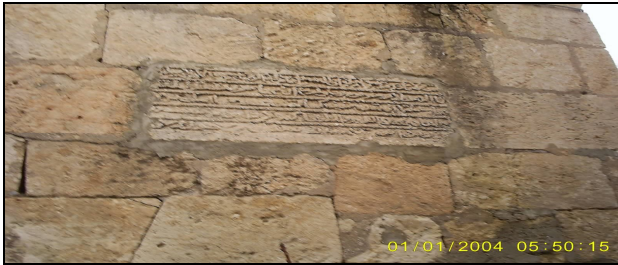

Mencek Baba Türbesinde, kitabeler önemini birkez daha ortaya koymuştur. Eğer bu mekânda kitabe bulunmasa idi. Tarsus Belediyesi belki de bu eseri tam olarak ortaya çıkaramayacaktı. Allah razı olsun. Hayırlı bir işe kalkışarak bu mekânı İslam tarihinden yeni nesile ulaşmasını sağlamıştır.

Tekke Mahallesinde, Mencek Baba Türbesi dediğimiz mekân eskiden zaviye idi. Günümüze zaviyeden sadece türbe kısmı kaldığından türbe diye zikretmek daha doğru olacaktır. 1997 yılına kadar ise, virane bir yer idi.

Vakfiye evraklarından anlaşıldığına göre zaviye, Orta Asya ve Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya gelen kişilerin seyahatlerinde onlara yardımcı olmak için kurulmuş istasyonlardan biridir. Vakfiyede, zaviye de misafir olarak kalabilecek olanların hangi beldelerden olacağı belirtilmiştir. Seksen dört ülke, belde ve kasaba ismi zikredilmiş olup Buhara, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan, Afganistan ve çevresi dâhil edilmiştir.

TERCÜMESİ:

- ١— قد عمر هذه التربة الشريفه العبد الله المعروف بنقشبندى قدس سره العزيز ..... المولى شروط التولية
- ٢— بالعزيز الاولاد الحاج مصطفى بن فاطمه بنت السيد احمد افندى الحاج مصطفى افندى الحاج بن منجك يوسف افندى قدس سره العزيز ١٢٥٧
- ٣— تاريخ التعمير سنة سبعة السيد محمد ابن الشيخ محمد نقشبندى خمسين مئتين الف

Bu şerefli Türbe'yi Nakşibendî diye bilinen Abdullah yaptırdı.

Tevliyet Şartlarının yerine getirilmesi için de Mencek Yusuf Efendi oğlu

Hacı Mustafa Efendi oğlu Hacı Seyyid Ahmed Efendi kızı Fatıma oğlu

Hacı Mustafa'nın aziz oğulları görevlendirilmişlerdir.

Onarım tarihi, yıl 1257, Şeyh Mehmed Nakşibeni oğlu Seyyid Mehmed

Mezar Kitabesi

TERCÜMESİ:

**Allahû Teâlâ'nın rahmetine muhtaç,
merhum,magfir, el-Menceki Abdurrahman
..... Allah günahlarını affetsin 787 yılı
Zilka'de ayında öldü**

Bu mezar kitabesinden anladığımıza göre
ölen kişi Abdurrahman Menceki Hacı Mustafa'nın
büyükleridir.

İmam-ı Kuşeyrizade şeyh Abdullah
Mencek Zaviyesinin vakfiyesi 11 recep 781 de
kurulmuştur. Vakfın adı ise: Kutb-ül Arifin İmam
Kuşeyrizade Mevlana Esşeyh Esseyid Abdül
Menceki İbn-i Mevlana Kutbül Arifin İmam Ebul

Kasım Abdülkerim bin Havazin El Kuşeyri olarak geçmektedir.

Rasim Bey Fabrikasına ait arsa bu vakfa aitti. 1890 lı yıllarda uygun görülmesi üzere bataklık alanı olan bu yer Rasim Bey'e satılmıştır.

Günümüze ulaşamayan kitabe:H.1257 M.1841 yılında Şeyh Mehmet Nakşibendi oğlu seyyid Mehmet tarafından yaptırılan onarıma dair kitabesi bulunan yapının H.781 M. 1379-1380 tarihli vakfiyesi bulunmaktadır. Vakfiye H.781 yılında düzenlendiğine göre zaviye ve türbe daha önce yapılmış olmalıdır. Bahsi geçen ancak günümüzde yeri tespit edilemeyen kitabenin fotoğrafına ve yazılı metnine ulaşılammıştır.

Tarsus Belediyesi 1997 yılında Mencek Baba Türbesi ve çevresi istimlak edilerek yeşil alan düzenlemesi şeklinde değerlendirilmiş ve bölgede uygunsuz ve sonradan ilave yapılar yıkılmış, türbe ziyarete açılmıştır. Ramazan ayı boyunca aş evi olarak kullanılan Mencek Baba Türbesi, belediyenin bu çalışması ile zaviye görevini çok az bir nebze de olsa devam ettirmiş olmaktadır. Bu eseri günümüze taşıyanlardan Allah razı olsun. Kurulduğu günlerden bugünlere kadar orada verilen hizmetle Mencek Baba, ailesi ve orada hizmet edenlere Allahû Teâlâ rahmet eylesin...

MUHAMMED NUREDDİN FELAH TÜRRESİ

Muhammed Nureddin Felah türbesindeki kitabenin tercümesini sizlere aktarmak istedik. Bu kitabe ile de türbe gerçek hüviyetine kavuşarak ecdadın kıymetli bir eserini daha görmüş olduk...

Eski Adana Caddesi üzerinde Demirkapı mevkiinde bulunan türbede Tarsus'u Ermenilerden alan Halep Saltanat Naibi Harzemli Seyfettin Timur'un şehit düşen kumandanı Felahoğlu Nureddin adına Osmanlı Padişahı II. Abdulhamit tarafından Hicri 1319 Miladi 1901-1902 yıllarında inşa edilmiştir Türbenin giriş kapısı üzerinde bulunan kitabeye göre II. Abdulhamit tarafından Hicri 1319 Miladi 1901-1902 yıllarında inşa edildiği ve Kitabenin ise Şamlızade Mustafa Haşim ve Zincanlı Hacı Mehmet tarafından yazıldığı anlaşılmıştır.

Türbe Kitabesi

TERCÜMESİ:

Bismillahirrahmanirrahim

E la inne evliyaellahi la havfün aleyhim ve la hüm yahzenun

Kadbena hazel makam fi asr es sultan el Gazi Abdülhamit Han sani

Ata el Mevla eyyame devletihi (âmin)

Ketebehu Şamlı Mustafa Haşim-1319-Zincanlı Hacı Mehmet

(Besmele ile başlayan kitabe Yunus suresinin 62-63 ayetleri ile devam etmektedir.)

Rahman ve Rahim olan Allahın adıyla

İyi bilinki! Yeryüzünde Allah'ın dostları vardır; Onlara korku hüznün yoktur..."
Bu mekân Gazi İkinci Sultan Hamit zamanında yaptırılmıştır.
Allah devletinin günlerini arttırsın.(Amin)

Kitabenin alt kısmında, sağda imza şeklinde Kâtip Şamlı Mustafa Haşim ortada yapıldığı yıl olarak 1319 solda yine imza şeklinde Zincanlı Hacı Mehmet diye yazılmıştır.

Türbenin caddeye bakan kısmına Türkçe bir levha konmuştur. Bu levhada ise; Tarsus Fatihi Felah Oğlu Muhammed Nureddin 1342 yazmaktadır. Bu levha ile tarihi bir karışıklık söz konusudur. Halk arasında Mehmet Felah da denmektedir. Felah (kurtarıcı)kelimesi bazen de Fellah kelimesi ile karşılaştırılmıştır. Araştırma dizimiz, sadece kitabeler olduğu için Tarsus'ta İz Birakanlar isimli eserimde Muhammed Nureddin Felah ve Türbesi hakkında detaylı bilgi vermeye çalışacağımdan, burada paylaşmayı doğru bulmadım. Bu kitabeden sonuç olarak; II Abdülhamit'in Tarsus'a hizmeti çıkmaktadır. Allah kendisinden razı olsun...

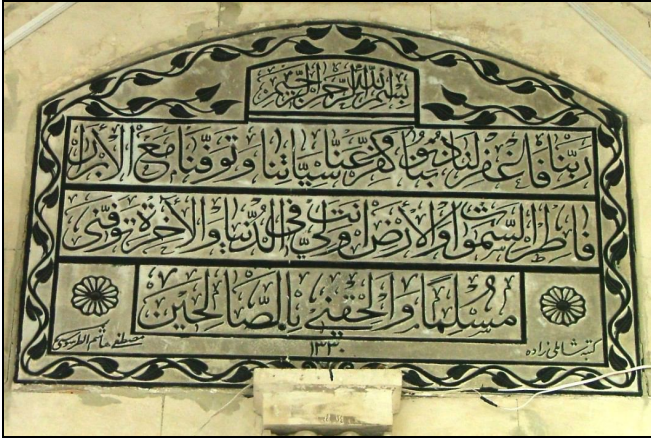

ŞAMLIZADE MUSTAFA HAŞİM TARSUSİ MESCİDİ

Duatepe Mevkiinde, Tarsus Lisesinin yanında, Yapay Şelale arkasında bulunan Şamlızade Mustafa Haşim Tarsusi Mescidi H.1330 M.1911 de inşa edilmiştir. Kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Mimarı da bilinmeyen mescidin kitabeleri kâtip Şamlızade Mustafa Haşim tarafından yazılmıştır. (Demirkapı'daki Mehmet Felah Türbesindeki kitabede Şamlızade Mustafa Haşim tarafından yazılmıştır) Mescit kare bir şekilde yapılmış ve son cemaat yeri eklenmiştir.

TERCÜMESİ:

Bismillahirrahmanirrahim

**RABBENA FAGFİRLENA ZÜNUBENA VE KEFFİR
ANNA SEYYİATİNA VE TEVEFFENA MEAL
EBRAR. FATIRAS SEMAVATİ VEL ERDİ ENTE
VELİYYİ FİD DÜNYA VEL AHİRAH TEVEFFENİ
MÜSLİMEV VE ELHIKNI BİSSALİHYN.**

(imza şeklinde köşede ise) Mustafa Haşim el
Tarsusi Ketebehu Şamlızade (1330)

Kitabeden anlaşılıyor ki; Ali İmran Suresi
193.ayet ve Yusuf Suresi 101.ayetlerin bir
kısmından dua ayetleri alınmıştır. Sure ve
ayetlerin tamamını vermek istedim ki bu duaları
bizlerde bir vesile tam okuyarak rabbimin
kabulüne sunalım.

Ali İmran Suresi 193. ayet: **Rabbena
innena semı'na münadiyey yünadı lil imani
en aminu bi rabbiküm fe amenna* RABBENA
FAGFİRLENA ZÜNUBENA VE KEFFİR ANNA
SEYYİATİNA VE TEVEFFENA MEAL EBRAR**

Mealinde "Rabbimiz! Biz, Rabbinize iman
edin' diye imana çağıran bir davetçi işittik,
hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı
bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle
beraber al."

Yusuf Suresi 101. ayet **Rabbi kad ateytemi
minel mülki ve allemtemi min te'vılil ehadıs.
FATIRAS SEMAVATİ VEL ERDİ ENTE VELİYYİ**

FİD DÜNYA VEL AHİRAH TEVEFFENİ MÜSLİMEV VE ELHIKNI BİSSALİHYN

Mealinde: Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin. Benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat."

KETEBEHU kelimesi kullanıldığı için kitabenin Şamlızade Mustafa Haşim Tarsusi tarafından yazıldığını anlıyoruz. Çünkü "Bir hattatın yazdığı eserinde imza yerinde "Ketebehu; Onu yazdı" manasında kullanılır. Yaptıranda bilinmediğinden kitabeye istinaden Şamlızade Mescidi denmiştir.

Mescidin mihrabında da bir kitabe bulunmaktadır.

Mihrap Kitabesi

TERCÜMESİ:

**Fenadethül melaiketü ve hüve kaimüy yüsallı
fil mıhrab sadakallahülazim (Ketebehu
Haşim 1330)**

Mihrap kitabesi birçok mihrapta olduğu gibi Ali İmran Suresinin 39 ayeti kerimesinin baş kısmıdır. Meali kesmemek için ayetin tamamını naklediyorum.

Ayetin okunuşu: **Fenadethül melaiketü ve hüve kaimüy yüsallı fil mıhrabi ennellahe yübeşşiruke bi yahya müsaddikam bi kelimetim minellahi ve seyyidev ve hasurav ve nebiyyem mines salihıyn...**

Ayet mealinde: "O kalkmış mihrap da namaz kılarken melekler kendisine şöyle seslendiler: "Haberin olsun, Allah sana, Allah'tan gelen bir kelimeyi doğrulayacak, efendi, son derece nefsinde hâkim ve Salihlerden bir peygamber olmak üzere Yahya'yı müjdeliyor. O aralık Zekeriya Rabbine: "Ey Rabbim, bana katından temiz bir soy ihsan eyle; şüphesiz sen duayı işitensin!" diye dua etti."

Bu mescidin tekrar ibadete açılmasına vesile olanlara da mescit de kılınan namazlar kadar sevap almak nasip eylesin... Yaradan bizlere de böyle hayırlı eserler bırakabilmeyi nasip eylesin...

MİRALAY AHMET BEY CAMİÎ (HAL CAMİÎ)

Camiî Cedid/Kızılmurat Mahallesinde bulunan, Miralay Ahmet Bey Camiî'si, halk arasında Hal camiî olarak da bilinmektedir. Şuanda 100.yıl çarşısı olarak kullanılan Eski Hal binasından ötürü bu camiye Hal Camiî denmiştir.

Sadi Bayram'ın Vakıflar üzere yapmış olduğu incelemelerden anlaşıldığı üzere; Kürt Ahmet Ağa tarafından yaptırılan cami Tarsus Mütesellimi(beylerbeyi) Ahmet Ağa tarafından tamir edilmiştir. Ayrıca M.1811 H.1225 tarihli vakfiyesi bulunmaktadır. Vakfiyesinden M.1811 yenilendiği anlaşılan caminin ilk yapım tarihi bilinmemektedir.

Eserin kitabesi olmadığı için yapım tarihi, banisi ve mimarı bilinmemektedir. Kayıtlara göre cami yanında medresenin de bulunduğu tespit edilmiştir.

İki giriş kapısı olan Caminin Kuzey kapısı üzerinde bir kitabe bulunmaktadır.

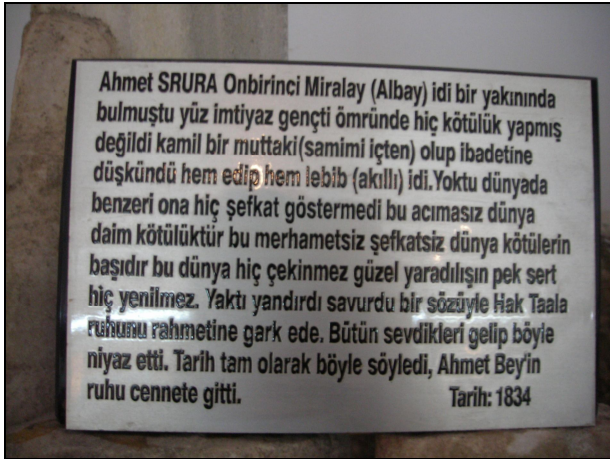

Kapı Üzerindeki Kitabe’de sadece: **LA İLAHE İLLALLAH MUHAMMEDDEN RESULULLAH,** yazmaktadır.

Miralay Ahmet Bey Camiî'nin ikinci dünya savaşında at barınağı olarak kullanıldığı rivayetleri mevcuttur. 1957 yıllarında Hafız Ragıp Gönen tarafından tadilattan, 1988-89 yıllarında imamı Ahmet Aydın'ın girişimleri ile kısmı tadilattan geçirilmiştir. O dönemde cami cemaatinden İsa Baran beyefendi, bu camiye yardım için arsasını satmış ve yer kaplamasını yaptırtmıştır. Zaman zaman tadilattan geçirilen cami, orijinallüğinden uzaklaşmıştır. Nitekim; 2008 yılında ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Tarsus vakıf mallarına tekrar sahip çıkmasıyla cami restore edilmiş ve şimdiki haline dönüştürülmüştür.

Bu cami de şehrin ileri gelen hocaları, hafızları görev yapmıştır. Bu caminin ileri gelen hocalarından Hafız Kuddusi'dir .(ayakkabıcı Fakı Efendi'nin babası). Yine Hafız Sürmeli, bu caminin maneviyat halkasını oluşturanlardandır. Şimdilerde de münevver din adamı Ahmet AYDIN hoca efendinin, emekliliğinden sonra yine bu camiye yakışır bir Hafız Ahmet ATACAN, görev yapmaktadır.

Müzedede bulunan Miralay Ahmet Bey'in mezar taşı
tercümesi

MİRALAY AHMET BEY'in kabir taşı Tarsus Müzesinde sergilenmektedir. Bu lahtın daha önce cami bahçesinde olduğu, çalındığı ve müzeye satıldığı söylentileri bulunmaktadır.

Kabir baş taşının Türkçesinde şöyle yazmaktadır.(Bu çeviri müzeden alınmıştır)

“Ahmet Srura. Onbirinci Miralay (Albay) idi bir yakınında bulunmuştu yüz imtiyaz gençti ömründe hiç kötülük yapmış değildi kamil bir muttaki(samimi içten) olup ibadetine düşküncü hem edip hem lebib(akıllı) idi. Yoktu dünyada benzeri ona hiç şefkat göstermedi bu acımasız dünya daim kötülüktür bu merhametsin şefkatsiz dünya kötülerin başıdır bu dünya hiç çekinmez güzel yaradılışın pek sert hiç yenilmez. Yaktı yandırdı savurdu bir sözüyle hak Teala ruhunu rahmetine gark ede. Bütün sevdikleri gelip böyle niyaz etti. Tarih tam olarak böyle söyledi. Ahmet Bey'in ruhu cennete gitti. Tarih: 1834”

TAHTALI CAMİÎ

Tahtalı Camiî, şehrimizde ismini mahalleye verdiren camilerdendir. Uzun yıllar mahalle ismi taşıırken, sonraki yıllarda Kızıl Murat Mahallesi ismini almıştır. Şimdilerde ise Reşadiye Mahallesi ismi ile anılmaktadır. Camiî'nin inşa kitabesi mevcut değildir. Ama minare üzerinde bulunan küçük kitabe büyük bir önem arzederekten bizlere sadece onarım

tarihini belirlemektedir. Minare kitabesinde Hicri 1317, Miladi 1899 yılında Demirci Hacı Ahmet tarafından inşa ettirildiği belirtilmektedir. Bu camimizde sadece minare de bir kitabe bulunuyor.

Yaptığım incelemelerde fark ettim ki; Evliya Çelebi de Suhte Mahmut Paşa tarafından yaptırılan Tahtalı Camiî... vardır” diye bahsetmektedir. Yine Vamık Şükrü de Tarih-i Eskaf-ı Ümem isimli eserde bahsetmektedir.

Bu eserlerin dışında Langlois Eski Kilikya isimli eserinde tahta minare cami ve medresesinden bahsetmektedir. Yapının ise Abbas Paşa tarafından yaptırıldığını ifade etmektedir.

Vakıf kayıtlarında ise, 1519-1523-1526 tarihli defterlerde de kaydı bulunmaktadır. Adına vakıf olan caminin Haziran 1815 tarihli bir belgesinden imamın bir akçe maaş aldığı belirtilmiştir.

Bahsedilen bir bilgiye göre; 1833 yılında İbrahim Paşa'nın amcası, Mısır ordusunda zabıt Abbas Paşa tarafından yaptırıldığı, minberin Kürt İbrahim tarafından olduğu tahta minaresinin de olduğundan bahsedilmektedir. Yangın sonrasında harap olan tahta minare ise, Yolukoğullarından Hacı Mehmet Köse tarafından H.1317 M.1899 tarihinde bugünkü şekliyle taştan yapılmıştır.

Minare Kitabesi

- ١— قد بنى هذه المنارة المباركة
  - ٢— واجرى تحتها هذا السيل ليوافق
  - ٣— امر مبدئه الى معاده تيمورجى حاجى محمد
- سنة ١٣١٧

TERCÜMESİ:

Bu mübarek minareyi 1317 hicri yılında Timurcı (Demirci) Hacı Mehmet yaptırdı ve başlangıçtaki halinin sonuna kadar aynı uygunluk ve güzellikle devam etmesi dileğiyle de altındaki bu Sebili akıttı.

AİŞE SİDDİKA HANIM KÜTÜPHANESİ ve MEDRESESİ

Aişe Sıddıka Hanım Kütüphanesi ve Medresesi Niyazi Efendi Mescidi, Sofular Mahallesi ile Kızılmurat Mahallesi birbine bağlayan sokaktaymış, Ali Menteşoğlu Caddesi üzerinde bulunan Mescidin kuzeyinde aynı banıye(yaptırıp bağışlayan) ait günümüze sadece mescit kısmı kalmıştır. Halk arasında Saray sineması civarında olduğu için yakın tarihte adından saray mescidi diye de bahsedilmiştir. (daha önceki haftalarda bu mescide ait bilgileri paylaşmıştık) Kütüphane ve medrese belirli olmayan tarihte yıkılmıştır. Kütüphane ve Medreseye ait kitabeler Tarsus Müzesinde sergilenmektedir.

Sultan II. Mahmut döneminde H.1238-M.1828 yılında sadrazamlık yapan Salih Paşa H.1244-M.1828 yılında vefat etmiştir. (Adana Bölge Müzesinde mezar taşından alınmıştır) Vefatı üzere eşi onun adına hayır yapmak için ilim merkezi olan Tarsus'a bir takım hayırlar yaptırmıştır. Bu hayırların başında kütüphane, medrese ve mescit gelmiştir.

Niyazi Efendi Mescidi de yaptırdığı hayırlardan birisidir. Kendisinin ve eşinin isminin verilmemesi ise ecdadın büyük bir

incelik ile Ayşe Sıddıka Hanım tarafından Müderris Niyazi Efendinin ismi verilmiştir. Müderris Niyazi Efendi ise yarım asır ilme hizmet eden Gümüşhanevi halifelerinden Hacı Hamza Efendinin eşi Rabia Hanım'ın babasıdır. Bir rivayete göre, Ayşe Sıddıka Hanım'ın müderrisin isminin verilmesinde. " Her ne kadar eşimin hayrına yaptırmış olsam da, buraya hizmet edecek olan daha önemlidir. O yüzden bekleyelim kim bu medresede görev yaparsa onun ismini verelim" buyurmuştur.

Mescidin karşısında Niyazi Efendinin de evi bulunmaktaydı. Daha sonraki yıllarda Hacı Hamza Efendi de burada oturmuştur. Halk arasında bu evde Hacı Hamza Efendi evi diye anılmaktadır. Kayıtlara göre medrese ve mescit de bu çevrede idi.

Medrese Kitabesi

۱۔ یا فیاض

۱۔ عایشہ خانم اولوب اجر جزیلک مظہری

۲۔ بلدہ ترسوسده یاپدیددی زیبا مدرسه

(II)

۳۔ روح پاکى حضرت صالح پاشانک روحنى

۴۔ شاد و خندان ایتدی بلکه قیلدی احیا مدرسه

(III)

۵۔ بر زمان عاطل قالوب جاهللك كوكلی کبی

٦— لطف ربانی ایرشدی اولدی رعنا مدرسه

(IV

٧— ایلدی اعمارینه همت او عصمت اتصاف

٨— عمرین افزون ایده حق اولدقچه ابقا مدرسه

(V

٩— مستعد علمه یازدم نائل تاریخ تام

١٠— اولدی اهل دانشه تجدید اعلی مدرسه

سنه ١٢٨٨

TERCÜMESİ:

Ya Feyyaz(Ey Kullarına bol bol feyiz veren)

Aişe Hanım olub ecr-i cezilin mazharı

Beldei Tarsusta yaptırdı zıba medrese

Zevc-i paki Hazreti Salih Paşanın ruhunu

Şadu handan etti belki kıldı ihya medrese

Bir zaman atıl kalıp cahillerin gönlü gibi

Lutfi Rabbani erişdi, oldu ra'na medrese

Eyledi imarına himmet, o ismeti-ittisaf

Ömrün eفزün ide Hal oldukça ibka medrese

Müsta'idd-i ilme yazdım Naili tarihi tam

Oldu ehli danîşe tecdid-i a'la medrese(1288)

Bu kitabeldeki güzel manzume şair Naili tarafından yazılmış olup büyük bir emek ürünü

olan son mısradaki harfler ebced hesabıyla H.1288'a işaret etmektedir.

On beyitten oluşan kitabe kıt'a şeklinde yazılarak ve vezin kullanılmıştır.

Son beyitte şair tarafından Ebced'le, ve tam tarihle mescidin yapılış tarihi verilmiş bulunmaktadır. "**Oldu ehli danişe tecdid-i a'la medrese**" mısrasının bütün harflerinin sayı değerleri toplandığında, kitabenin sonunda lafzen tarihle belirtilen H.1288 tarihi ortaya çıkmaktadır.

Kütüphane Kitabesi

(I) يافياض

۱— علم تفسير واحاديث اوقوندقچه مدام

۲— مظهر نور تجلی اوله صالح پاشا

(II)

۳— زوجة طاهرة صاحبة الخيراتى

۴— عايشه خانمك افزون ايدہ عمرين مولا

۵— بو كتيخانهك ايجادينه باعث اولدى

۶— اهل علمى يكيدين ايلدى لطفى احيا

۷— كتب اربعة محترمه حرمنته

۸— نسخة ذاتنى الله ايدہ محفوظ خطا

۹— نائلى لفظ مجوهر ايله يازدم تاريخ

۱۰— يمن حقله ياپلوب اولدى كتيخانه بنا

۱۲۸۸

TERCÜMESİ:

Ya Feyyaz

İlmi telfsir u hadis okundukça müdam

Mazhar-ı nuru tecelli ola Salih Paşa

Zevcei tahirei sahibetül hayratı

Aişe hanımın efzün ide ömrün Mevla

Bu kütüphanenin icadına bais oldu

Ehli ilmi yeniden eyledi lutfi ihya

Kütübü erbaai muhtereme hürmetine

Nüshai zatını Allah ide mahfuzı hata

Naili, lafzı mücevher ile yazdım tarih

Yümni Hakla yapılp aldı Kütüphane

bina(1288)

HAMİSZADELER ÇEŞMESİ KİTABESİ

Tarsus Kaymakamlık binası önünde bulunan tamamen mermerden yapılan çeşme, geçtiğimiz yıllarda Yeni Hal Camii'sinin (Miralay Ahmet Bey) batısındaki Kızıl murat Mahallesi'ne (Sofular Mahallesi'ne) taşınmıştır.

Kuzey, doğu ve batı cephelerinde yazılmış
birer kitabe olup H 1333 -M.1914'te

Hamiszade İbrahim, Mehmet ve Mahmut
Kardeşler tarafından yaptırılmıştır.

Kuzey Cephesi Kitabesi

۱— محمد اوغلی ده یاپدری بو موقعده بر مجرا

۲— بیک اوچیوز اوتوز اوچده ایتدیلر بو چشمه‌نی اجرا

۱۳۳۳

TERCÜMESİ:

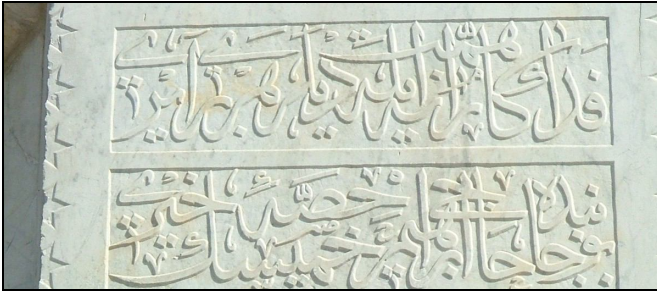
Muhammed oğlu yaptırdı bu mevkide bir
mecra(suyun aktığı yer)

Bin üçyüz otuz üçte ettiler bu çeşmeyi icra
(1333)

حميس زاده الحاج ابراهيم

Hamiszade el-Hac İbrahim (Kitabenin altında
Mevlevi sikkesi biçiminde ve sülüsle)

Batı Cephesi Kitabesi

۱- فداکارانه همت ايله ديلر هر بری ایری

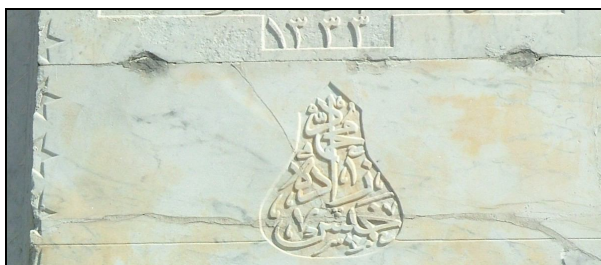
۲- بو جانبده حاجی ابراهيم حميسك حصه خوری

۱۳۳۳

TERCÜMESİ:

Fedakar hane (feda eder derecesinde) himmet
(kalbinin bütün kuvveti) eylediler her biri ayrı

Bu canibde (yönde) Hacı İbrahim Hamis'in hissei
Hayri(1333)

حمیس زاده محمد

TERCÜMESİ:

Hamiszade Mehmet (Kitabenin altında Mevlevi sikkesi biçiminde)

Doğu Cephesi Kitabesi

۱- حاجی احمد خمیس اولادی پراسون خیر مسعوده

۲- نصیب اولدی صو خیراتی او برلریله محموده

۱۳۳۳

TERCÜMESİ:

Hacı Mehmet Hamis evladı yarasın hayr-ı mesuda

Nasip oldu su hayratı o birleriyle Mahmud'a

Kitabenin altında Mevlevi sikkesi biçiminde:

حميس زاده محمود

TERCÜMESİ: Hamiszade Mahmud (*Kitabenin altında Mevlevi sikkesi biçiminde*)

Lülelerin üzerinde ise; "Maşallah" yazıları dikkat çekmektedir.

Şehrimizin değerli ailelerinden olan Hamiszadeler'den diğer bir aile eşrafı (Hamis Hammud) da Ulu Camiî de bulunan şadırvanı yaptırmıştır.

ÇERKES ŞAKİR PAŞA ÇEŞMESİ

Tarsus Amerikan Koleji duvarına bağımlı olan çeşme (kolej duvarı daha sonra ilave edilerek çeşme dahil edildiği ihtimali yüksektir) Hicri 1335-Miladi 1916 yıllarında Mehmed Çerkesi oğlu Mehmed Şakir tarafından yaptırılmıştır. Çerkes ailesi olması sebebi ile Çerkes Şakir Çeşmesi adı verilmiştir. Çerkes Şakir 1912-1916 yılları arasında Tarsus Belediye Başkanlığı yapmıştır. Bu bilgileri ise çeşmenin üzerinde bulunan kitabeden anlıyoruz.

TERCÜMESİ:

Tevfik (Cenab-ı Hakk'ın kuluna yardım etmesi) Allahtandır.

Yaptı Şakir çeşmeyi hayrat ola

İç Hüseyin'in aşkına eyle dua

Kendisinden ışığı saçılmayan (ilim) ve dünyada eserler bırakmayan kişi yiğit insan değildir.

Çeşmeyi Allahû Teâlâ'nın rızası için Mehmed Çerkesi oğlu fakir, hakir, Mehmed Şakir yaptırdı.

Rumi 1333-1335 Arabi

Kitabede bahsedilen ilim ve dünyada eser bırakmayan kişi yiğit insan değildir sözünün sebebi peygamberimizin hadisi şerifidir. Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "İnsan ölünce, üç ameli dışında bütün amellerinin sevabı kesilir: Sadaka-i cariye, kendisinden istifade edilen ilim, arkasından dua eden hayırlı evlat."

ULAŞ KÖYÜ ÇEŞMESİ

Öncelikle kısaca Ulaş hakkında bilgi verelim. Yapılan incelemelere göre, M.S. 1375 senesinden sonra İskenderun'dan Mersin'e kadar uzanan bölgede Yurt tutan ve bugün o bölgedeki Türk halkının esasını teşkil eden Türkmenler genellikle Üç-Ok'lardan olup, bu kolun BAYINDIR ve SALUR boyları bilhassa Tarsus bölgesine yerleşmişlerdir.

ULAŞ: Tarsus'un üçüncü yöresi olup, bu da adını yörenin sahibi bulunan bir beyden almıştır. Ermenilerin meşhur Lampron Kalesi de Ulaş topraklarında bulunuyordu.

Tarsus'ta günümüze ulaşabilmiş en eski tarihli çeşme 1876 tarihli Ulaş Çeşmesidir.

Yalnız kitabe Şarışlı Çeşmesi kitabesi gibi tahrip olmuştur. Sadece üzerindeki tarih okunabilmektedir. Bu çeşmeye daha sonra hayvanlarında su içebilmeleri için büyük hazneler yapılmıştır. Bu çeşmenin süslemesinde ise, kaş kemerli bardaklığın kemer alındığından merkezde birleşen kıvrık dal motifleri yer almaktadır.

Eserin inşa kitabesine göre Hicri 1293 Miladi 1876-1877 yılında inşa edilmiştir. Ancak kitabesi badana ile kapatıldığı için banisi ve ustası hakkında bilgi edinilememiştir. Tamamen kesme taştan inşa edilen çeşme birçok onarımdan geçtiği için orijinal hali hakkında bilgi alınamamıştır.

Ulaş da, Ulaş Medresesinin bulunduğu ve yaptıranın halkın olduğu düşünüldüğünde çeşmeyi yaptıranın da halk olduğu kanaatine varabiliriz.

Çeşme 2,15 m. yükseklik ise 2,70 genişliğinde dikdörtgen şekildedir. Kemer birden fazla onarımdan geçmiştir. Köy çıkışında bulunduğu için hayvanları köye dönüş alanı olduğu düşünülerek, sonraları çeşmenin sağına 2 m. soluna ise 7.50 lik hazne ile çeşme uzatılmıştır.

Kitabe ise böylesi bir çeşmeye oldukça küçük olarak eklenmiştir. Kitabe 0.30 m'ye 0.35 m ölçülerindedir. Kemerin ortasına eklenmiştir. Çeşme günümüzde kullanılmamaktadır.

HAFIZ RAGIB BEY ÇEŞMESİ KÜÇÜK MİNARE CAMİİ BANİSİ

Merhum Hafız Ragıb Bey tarafından baba evinin önüne yaptırılmış bir çeşmenin kitabesi. Daha sonraki yıllarda şimdiki Tarihi evler sokağında (şimdiki adı Kızılmurat eski adı Sofular Mahallesinde) konak yıkılırken çeşmede yıkılmış. Kitabe diğer evlerinden birine kum altına gömülmüş ve oraya bırakılmış. Uzun yıllar burada atıl kalmış bodrum katta fark edilmemişti. Yakın bir tarihte, bir kurban bayramı öncesinde bodruma bağlanan koyunun rahatsızlanması ile deştiği kumun altı açılmış ve ortaya bu kitabe çıkmıştı. Uzun yıllar önce idi,

değerli hocalarım ile paylaştım onlarla inceledik ve şu sonuç ortaya çıktı...

TERCÜMESİ:

Kitabenin birinci satırında Bakara suresinin 197 ayeti: Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir...(Bismillahirrahmanirrahim. Vema tef'alü min hayrin ya'lemhullah)

Şu eser-i hayrı Tarsus kütüphane hamisi(koruyucusu),(hatibi olarakta okuyanlar oldu) Ali Efendi'nin refikası(karısı)

Asiye Hanım'ın ruhlarını şad etmek üzere mahdumları(oğulları)

Hafız Ragıb Efendi müceddeden (yeniden) inşa edip ve ahiren binayı sebili irva(bolca suya kandırmak) ve ihya eylemiştir.

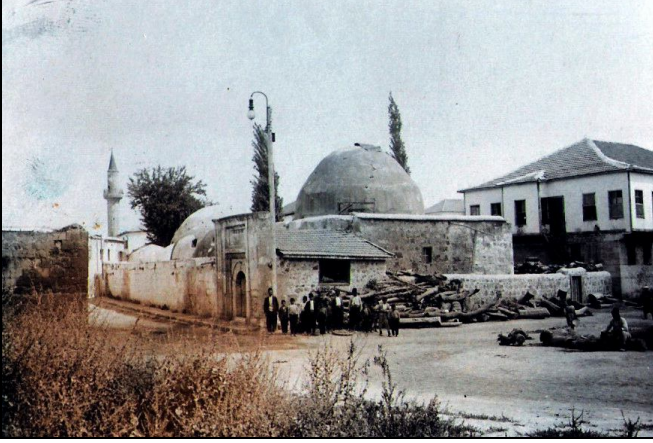
Gelip geçen bundan su içenlerin rızaenlillah fatihan olmaları rica olunur(1927)

Görüldüğü üzere kitabe yakın bir tarihte yapılmıştır.

Bu kitabenin ortaya çıkması ile bir incelik yalnız bulunmuştur. Ecdadımızın sadaka taşlarında göstermiş olduğu hareket bu çeşme de mevcuttur. Merhum Hafız Ragıb Bey'in Tarsus'ta sayısız hayırları vardır. Bunlardan birisi Küçük Minare Camii'nin 1965 yılında restoresi ve sonrasında cami görevlilerine oturduğu konağı

vakfetmesi. Eski Hal Camisine katkıları, Yaylada Hapkapan Köprüsünün yapımı, Tuzkuyu Camiî yapımı gibi hayırları çoktur. Yalnız bu hayırlarını gizlemeyi uygun bulmuştur. Bu çeşmeyi de yaptırırken, eşi Hediye Hanım bu kitabeyi dönemin Hattatlarına habersiz yazdırmıştır. Hafız Ragıb Bey ise; bu ayet yukarıda iken, nasıl altında ismimiz zikredilir ben müsaade etmiyorum, hayrımdan vazgeçiyorum istersen senin adına olsun deyince Hediye Hanım, hayır Hafız Bey siz uygun görmüyorsanız benim ne haddime demiş ve kitabenin yapılmasındaki emek göz önünde bulundurularak evin altına gömülmüştür. Hafız Ragıb'ın aynı inceliği mezar taşın da vardır. Mezarının yapılmaması vaziyet etmiş, kaybolmasını uygun görmüştür. Tarsus Kütüphanesi Hamisi Ali Efendi'ye, Eşi Asiye Hanım'a, Hafız Ragıb ve Eşi Hediye Hanım'a Allah rahmet eylesin.. Allah kendilerinden razı olsun...

YENİ HAMAM

Şehrimizin Şehitkerim mahallesinde bulunan Yeni Hamam 1569 yıllarında inşa edilmiştir. 1785-1786 yıllarında onarılmıştır. Kaynaklara başvurduğumuzda Ramazanoğlu Piri Paşa oğlu İbrahim Bey tarafından yaptırıldığı ortaya çıkmaktadır. Günümüze ulaşan hamamlar arasındadır ve halkımızın halen kullanmaktadır. Her ne kadar Ramazanoğlu tarafından yaptırıldığı belirtilse de kesinlik kazanmamıştır.

Nitekim; Onarım kitabesinde 1785-86 yıllarında Mir El Hacı Torzade tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Bu hamamdan Evliya Çelebi de bahsetmektedir. Kitabenin ikinci beyitinde Mir Hacı Tor-zade yaptırdı cümlesi tamir ettirdi gibi iki farklı yoruma düşüldüyse de

Mir Hacı Torzade'nin 1785 de yaptırdığı dikkate alındığında ve Evliya Çelebi'nin(1683 den sonra vefat etmiştir) eserinde bahsetmesi karşılaştırıldığında anlaşılıyor ki; yaptıran Mir Hacı Torzade değil, tamir ettirendir.

Kitabe üç beyit olarak yazılmıştır.

Kitabe o dönemin katiplerinden Ahmed Garibi tarafından yazılmıştır. Bu kitabede hem onarımı yaptıranın ismi zikredilmiş, hem de ketebehu yani yazan şahsın ismi zikredilmiştir. Her ikisine de Allah Rahmet Eylesin.

Kitabenin sağ tarafında “Maşallah”, sol tarafında ise “Berekallah” yazılıdır.

TERCÜMESİ:

Bu yüce hamamı

Melik, Latif (olan Allah)'ın yardımıyla

Mir Hacı Torzade yaptırdı(tamir ettirdi)

Allah sonunu saadetle bitirsin

Fakir Ahmed Garibi dedi

Zarifi'nin hesabıyla tarih düştü.

Kitabeyi yazan Ahmed Garibi ZARİFİ kelimesiyle hamamın yapılış tarihini belirtmektedir. ZARİFİ kelimesinin sayı değerleri toplamı 1200 H. (1785 M) yılını vermektedir.

Bu hamamın Ramazanoğlu İbrahim bey tarafından yaptırıldığı konusunda bir açıklama yapmak gerekirse; Evliya Çelebi Seyahat-

namesinde, iki hamamdan bahsetmektedir. Ramazanoğlu İbrahim Bey tarafından diğerinin ise Mahmut Paşa tarafından yaptırılan iki hamamdan bahsetmektedir.

(E.Çelebi Seyahatnamesi Sayfa 167)

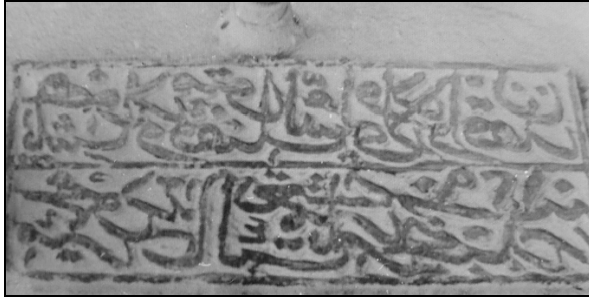
Eski Hamam Vakfiyesinde Mahmut Paşa'dan bahsettiğine göre, bu hamamın Ramazanoğlu İbrahim Bey tarafından yaptırıldığı söylenebilmektedir. Mimarı açıdan da önemli bir yere sahip olan hamamın konumuz gereği sizlerle sadece kitabesini paylaşmaya çalıştık...

Kitabe okunamayacak durumda yazıları kaybolmak üzere, kitabe üzerinde bir bakım yapılarak yazılar daha belirgin hale gelmelidir. Tarsus'umuzda bulunan birçok eserin kitabesinin açıklaması da yan kısımlarına belirtilmelidir ki, gelecek nesillere bilgileri ulaşabilsin...

ESKİ HAMAM

Şehrimizin Kızılmurat mahallesinde bulunan halk arasında Eski Hamam diye bilinen Şahmeran Hamamı Miladi 1651 yıllarından önce yapıldığı bilinmektedir. Banisi de tespit edilememiştir. Hamam günümüzde de kullanılmaktadır. Yoldan oldukça aşağıda olan hamama ön bölümden merdivenle inilmektedir. Geniş bilgi Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv ve Yayın Dairesi Başkanlığından ulaşılabilir, yaptığımız araştırma neticesinde giriş kapısında onarım kitabesi bulunmaktadır. Nitekim şuanda kitabe bulunmamaktadır. Sizlere sunduğumuz fotoğraftaki kitabenin orijinaline değil ancak fotoğrafına ulaşmış bulunmaktayız...

Bu kitabede ise;

۱— محمود پاشا وقفنك متوليسى اولاد واقفدن

۲— مير محمود غالب تعميرى تاريخيدر سنه ۱۲۹۰

Mahmut Paşa Vakfının mütevellisi evladı vakıftan

Mir Mahmud Galip tamiri tarihidir Sene 1290

Bu hamamın kim tarafından yaptırıldığı konusunda bir açıklama yapmak gerekirse; Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, iki hamamdan bahsetmektedir. Ramazanoğlu İbrahim Bey tarafından diğerinin ise Mahmut Paşa tarafından yaptırılan iki hamamdan bahsetmektedir. (E.Çelebi Seyahatnamesi Sayfa 167) Tarsus'a kurulduğu günden buyana birçok hizmette bulunan ve halen gelirleriyle özellikle gazi ve yakınlarına büyük katkılarda bulunan Softa Mahmut Paşa Vakfı mütevellisi Münir Mahmut Galip tarafından 1873 yılında tamir ettirelen bu hamamın 1651 yılında vakfiyesi bulunduğundan, önceki tarihlerde yapıldığı söylenebilir...

ÇUKURBAĞ/ SARIŞIH ÇEŞMESİ VE TÜRBEŚİ

Çukurbağ Köyü Sarışih Mahallesiinde günümüze ulaşan han, türbe, cami ve çeşme bulunmaktadır. Bazı kayıtlara göre zaviyenin de bulunduğu belirtilse de günümüze ulaşlamamıştır.

Bu mahalleye adını veren Sarışeyh aşireti 1523 tarihinde derbent hizmetinde bulunmuş bu yüzden vergiden muaf tutulmuştur. 1432 de bölgeyi gezen Broquier, Tarsus'tan ve Gülek'ten bahsetmiş, nitekim Sarışeyh den bahsetmemiştir. "Der beyanı Menazil-i Seferi" isimli eserde (Matrakçu Nasuh) cami, türbe ve han geçmektedir.

1557 yıllarında gezen Kutbettin Mekki de: Sarışih'in Mısır defterdarı Mehmet bey tarafından imar edildiğini belirtmiştir.

SARIŞEYH/SARIŞIH TÜRBEŚİ

Çukurbağ Köyünde bulunan bu türbe günümüze kadar ulaşan türbeler arasındadır. Halk arasında mahallesinin ismi daha fazla geçmekte ve Sarışih denmektedir.

Türbeye ait kitabenin çalındığını Nejla Ergün hanımefendiden öğreniyoruz. Kitabenin

olmaması sebebiyle de türbenin yapım tarihi ve yaptıranı tespit edilememiştir.

Türbenin içindeki mezarın ise Emir Ali Ahmet Şeyh'e ait olduğunu mezar kitabesinden anlıyoruz.

TERCÜMESİ:

Hüvel Ali Ahmet Sarışeyh

Ruhuna Fatiha

Sen Sene Nehu

H.1050-M.1640

Bazı kaynaklarda; burada bir zaviyenin varlığından, ismini türbeden aldığından bir başka eserde ise 1683 yılında caminin onarım gördüğünü belirtmektedir. Ama biz onarımdan geçmiş mevcut mezar taşına göre 1640 yılında inşa edildiğini söyleyebiliriz.

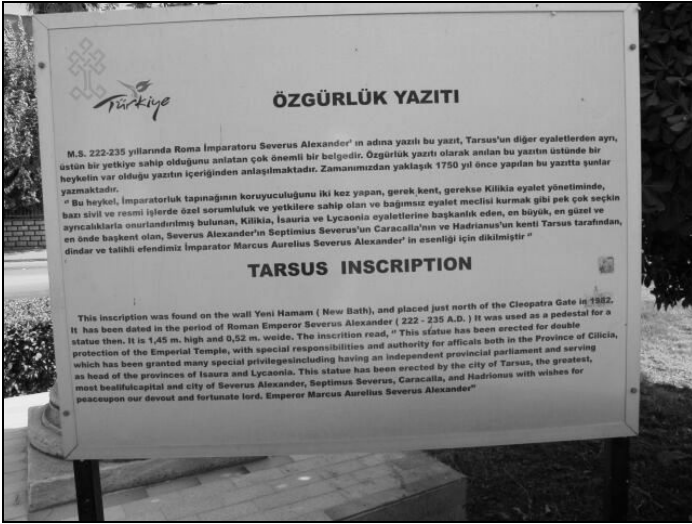
SARIŞIH ÇEŞMESİ

Kitabenin yıpranmış olmasından dolayı kitabe okunamamaktadır. Nitekim fark edilebilen 12.. rakamından anladığımıza göre 19.yy başı olduğunu belirtmektedir.

Bu çalışmamız neticesinde bir kez daha anladık ki, kitabeler tarih açısından büyük önem arz etmektedir. Biz bu hizmetleri yapanlara tam olarak ulaşamadıysak da, Sarıseyhlü aşiretinin o günden bugüne gelen bütün bireylerinden Allah razı olsun. Bu mekânlar durduğu müddetçe, o çeşmeden su aktıkça onlarında ruhları şad olsun.

ÖZGÜRLÜK KİTABESİ

M.S 222-235 Yıllarında Roma İmparatoru Severus Alexander'ın adına yazılı bu yazıt, Tarsus'un diğer eyaletlerden ayrı üstün bir yetkiye sahip olduğunu anlatan çok önemli bir belgedir. Özgürlük yazıtı olarak anılan bu yazıtın üstünde bir heykelin var olduğu yazıtın içeriğinden anlaşılmaktadır. Zamanımızdan yaklaşık 1750 yıl önce yapılan bu yazıtta şunlar yazmaktadır.

TERCÜMESİ

Bu heykel, İmparatorluk tapınağının iki kez yapan, gerek kent, gerekse Kilikia eyalet yönetiminde, bazı sivil ve resmi işlerde özel sorumluluk ve yetkilere sahip olan ve bağımsız eyalet meclisi kurmak gibi pek çok

seçkin ayrıcalıklarla onurlandırılmış bulunan, Kilikia, İsaoria ve Lycaonla eyaletlerine başkanlık eden, en büyük, en güzel ve en önde başkent olan, Severus Alexander'ın Septimius Severus'un Caracala'nın ve Hadrianus'un kenti Tarsus tarafından, dindar ve talihli efendimiz İmparator Marcus Aurelius Saverus Alexander'in esenliği için dikilmiştir.

Tarsus Ekspres Gazetesi yazarlarından Tarsus Sevdalısı Mehmet YAŞOT, 05/06/2009 tarihli Anılardan Bugünlere makalesinde; Tarsus Kleopatra kapısındaki Özgürlük (Onur) kitabesinin Tarsus Yeni Hamam duvarında olduğunu bularak, durumu haber yaptığını ve birkaç gün sonra (1982 yıllarında) duvardan sökülerek şimdiki yerine alındığını belirtmiştir. Bu kitabe ise 222-235 yıllarında yazılmış kitabe. Roma İmparatoru Severus Alexander dönemini göstermektedir. Tarsus İmparatorluk ibadet-gahının koruması için görev bölümünü anlatmaktadır... Belki de kaybolup gidecek olan bir tarihi kitabeyi kurtardığı için, tarihe önemli bir vesika ulaştırdığı için Sayın Yaşot'a ilgisinden ötürü bir Tarsuslu olarak şükran borçluyuz....

MELİK TAHİR (KÜÇÜK MİNARE) CAMİİ

Selahattin Eyyubi'nin oğlu Melik Tahir tarafından
(1216) yaptırılmıştır.

Melik Tahir (Küçük Minare) Camii Mihrabı

Kasım bin Selam ve Abdülmecit Geylani, Melik Tahir (Küçük Minare) Camii'nde medfundur

Hattat Abdurrahman ÖZ Ustanın Küçük Minare Camii'nde bulunan mükemmel hat eseri

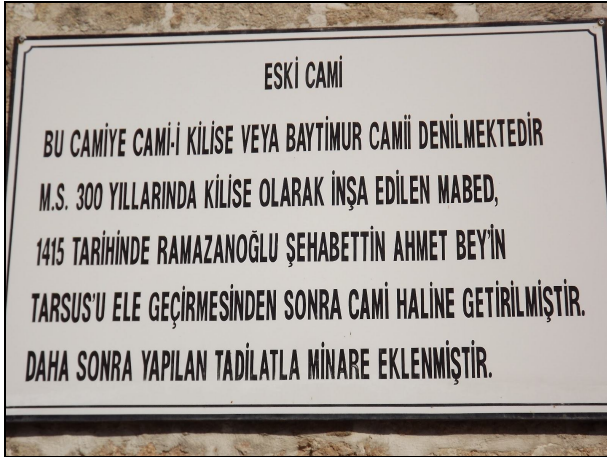
Büyük Türk Kumandanı Ahmed Bin Tolun'un kabri Melik Tahir (Küçük Minare) Camii'nde medfundur

Kubat Paşa Medresesi(1517)

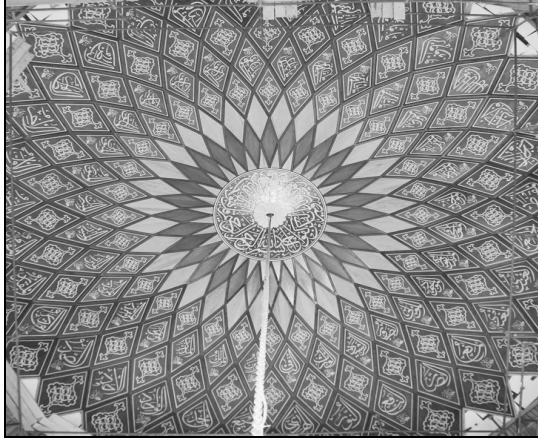
ESKİ CAMİİ

BİLAL'İ HABEŞİ MAKAM-I ŞERİFİ

BUHARALI ABDULLAH EFENDİ CAMİİ

SONUÇ

Camiî Mihrâb süslemelerinde değişik renk ve stillerde şekillerin yanı sıra, nefis hatlarla "Âyetül-Kürsî" olarak bilinen Bakara sûresinin 255. âyetinin yazıldığı da olur. Mihrabın hemen üzerine "Zekeriyya, Meryem'in bulunduğu mihrâba her girdiğinde" anlamına gelen "Küllemâ dehule aleyhâ Zekeriyyal Mihrabe" (Ali İmran, 3/37) âyetinin yazılması alışkanlık haline gelmiştir. İslâmî bakımdan mihrabın çevresine böyle bir âyet veya hadis yazımı şart değilse de, cemaatin okuyarak yararlanması için mihrâbla ilgili bir âyetin yazılmasında bir sakınca bulunmaz. Ancak yukarıdaki âyetin yerine, namazın şartlarından birisi olan "kıbleye yönelme"yi hatırlatan; "Ey Muhammed! Yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir" anlamındaki, "Fevelli vecheke şatral-Mescidi'l-Haram" âyetinin (Bakara, 2/114,149, 150) yazıldığı da görülmektedir.

Diğer yandan mihrâbın sağ üst kısmına "Allah", sol üst kısmına "Muhammed" veya üst kısma yalnız "İhlâs" sûresinin yazıldığı da görülür.

Bu yüzden camilerde sadece mihrap kitabesi olan yerler standart olduğu için ayrı ayrı vermeyi uygun bulmadım.

Tarsus Kitabeleri ismi altında 17 tarihi değere ait kitabe incelemesinde bulunduk...

Tarsus'taki camilerden 13 'ünü incelediğimizde, 7'sinde 12 adet kitabe bulunmaktadır. 6'sında kitabe bulunmamaktadır.

Ulu Camiî	-4
Şamlızade	-2
Daniyal (a.s)	-2

Niyazi Efendi	-1
Tahtalı	-1
Miralay Ahmet	-1
Eshab-ı Kehf	-1

Daniyal(a.s)- Niyazi Efendi-Şamlızade- Ulu Camiî'deki kitabelerde EBCED kullanılmıştır.

Camiî kitabelerinin 5'inde banî(yaptıran) ismi, 3'ünde yazan hattat ismi, 3'ün de şair adı verilmiştir.

Hiçbir kitabede ise ustası/mimarı belirtilmemektedir.

Her cami de mihrap veya minber üzerindeki yazılar yaklaşık aynıdır...

Tarsus'ta en eski Kitabe (LAHT) Kasım Bin Sellam'a aittir. Nitekim günümüze ulaşamamıştır. Yalnız bu kitabeyi gören üstad Abdürrezzak ÖZ hocamın metni kopyalaması ve kabir restoresinden sonra aynı metni kabir taşına işlemiş olması bize ulaştırılan ayrı bir eserdir.

Mencek Baba Türbesi üzerinde bulunan kitabe ile tarihi ve değeri ortaya çıkmıştır. 1997 yılında da Belediye başkanı Burhanettin Kocamaz'ın girişimi ile bugünkü haline getirilmiştir.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Ulu Camiî'de bahsettiği bu camiî nur desen nur'dur yazılı kitabe günümüze ulaşamamıştır.

Mencek baba türbesi restoresi yapılırken, daha önce yapılan restorasyonda kitabenin ters monte edildiği fark edilmiş ve orijinal hali bozulmadan tekrar günümüze ulaştırılmıştır.

Cami mihraplarının birçoğunda ayet veya dua vardır.

Çeşmeler içerisinde Tarsus Ulaş Köyü Çeşmesi'nin hangi tarihte yapıldığı üzerinde yazılı kitabeden anlaşılmaktadır. 1876 yılında yaptırılmıştır. Ekspres Gazetesi aracılığı ile bu çeşmeyi Tarih Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescil ettirildi. Burada kitabenin tarihsel olarak önemi ortaya birkez daha çıkmış oldu.

Özgürlük Kitabesi hamam duvarına monte edilmiştir. Hamam restore edilirken taş yok olacaktı. Gazeteci-Yazar Mehmet Yaşot'un girişimiyle bugünkü Cleopatra Kapısındaki yerini aldı. Bu kitabe ise Roma İmparatoru Severus Alexander dönemini göstermektedir.

Kitabeler incelendiğinde iki kâtibe rastlıyoruz genelde; (KETEBEHU-Bunu yazan) Şamlızade Mustafa Haşım Tarsusi ve Zincanlı Hacı Mehmet

Örneğin, Şamlızade Mustafa Haşım Tarsusi Mescidine belediye son olarak cami ismini Türkçe taşıyan bir tabela asmıştır.

Başarım, ancak Allah'ın yardımılığıdır. (Hud Sûresi 88.ayet)

Hız. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"İnsanlara teşekkür etmeyen ALLAH'a da řükretmez."